

ВІДГУК

доктора юридичних наук, доцента Буги Ганни Сергіївни на дисертацію Дедушева Іллі Володимировича «Правове регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження Дедушева Іллі Володимировича не викликає сумнівів. Бюджетний процес на місцевому рівні є одним із ключових інструментів забезпечення фінансової спроможності територіальних громад і реалізації конституційного права на місцеве самоврядування. Процеси децентралізації, розпочаті в Україні у 2014-2019 роках, суттєво трансформували роль органів місцевого самоврядування в бюджетній системі держави, розширивши обсяг їхніх повноважень та фінансової відповідальності. Водночас умови повномасштабного збройного вторгнення російської федерації призвели до централізації фінансових ресурсів і поступового зниження частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України – з 22-24 % у 2017-2022 роках до критично низьких 15,7 % у 2024 році. Це породжує гостру необхідність комплексного наукового аналізу й удосконалення правового регулювання досліджуваної сфери.

Попри значний науковий доробок у сфері бюджетного права, комплексного дослідження правового регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні з урахуванням умов воєнного стану та євроінтеграційних прагнень України здійснено не було. Це свідчить про наявність реальної прогалини в науці адміністративного та фінансового права, яку здобувач обґрунтовано прагне заповнити.

Отже, тема дисертації Іллі Володимировича Дедушева є актуальною та своєчасною, що підтверджується як нагальними потребами практики, так і рівнем теоретичного опрацювання відповідних проблем у вітчизняній юридичній науці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії національної

безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова КМУ від 5 серпня 2020 року № 695), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова КМУ від 3 березня 2021 року № 179), Тематики наукових досліджень МВС України на 2020-2024 роки та Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021-2024 роки.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року (протокол № 14).

Наукова новизна представлених результатів проведеного здобувачем дослідження. Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, що виникають у бюджетному процесі на місцевому рівні. Предметом – правове регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні. Мета дослідження полягає в теоретичному узагальненні та розв'язанні науково-прикладного завдання щодо правового регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні з формулюванням пропозицій нормативно-правового, організаційного та практичного спрямування.

Наукова новизна дисертаційного дослідження виявляється в тому, що в ньому вперше в українській правовій науці здійснено комплексне дослідження правового регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні з урахуванням специфіки воєнного стану та євроінтеграційного курсу держави.

У дисертації *уперше* запропоновано структурно-функціональну модель бюджетного процесу на місцевому рівні, складовими якої є мета, завдання, принципи, функції та управлінські дії суб'єктів; сформульовано комплексний підхід до вдосконалення бюджетного процесу в умовах воєнного стану; запропоновано імплементацію найкращих світових практик щодо оптимізації контрольних механізмів у бюджетній сфері. *Удосконалено* доктринальне тлумачення бюджетної політики, систему принципів бюджетного процесу на місцевому рівні (доповнено принципами ЄС: рівноваги та ефективного фінансового управління), організаційну структуру місцевого бюджету (шляхом

поділу на адміністративний та інвестиційний бюджети). Дістали *подальший розвиток* положення щодо генези бюджетного процесу на місцевому рівні (чотири етапи), системи суб'єктів бюджетного процесу та особливостей його регулювання в умовах воєнного стану.

Заслуговують на підтримку авторська класифікація суб'єктів бюджетного процесу (на тих, хто безпосередньо та опосередковано впливає на нього), обґрунтування доцільності поділу місцевого бюджету на адміністративний та інвестиційний, а також пропозиції щодо особливого режиму бюджетного планування в умовах воєнного стану – зокрема щодо відмови від використання прогностичних показників попереднього планового року.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими та достовірними. Їх підтверджено ґрунтовною емпіричною базою, що охоплює результати анкетування 811 службових осіб: 237 працівників фінансових органів міських рад, 193 співробітників Державної аудиторської служби України, 46 посадових осіб Державної казначейської служби України, 196 працівників Національної поліції України та 139 працівників Бюро економічної безпеки України, а також аналітичні звіти та узагальнення Міністерства фінансів України.

Методологічна база дослідження є належною. Методи обрано відповідно до мети та завдань дисертаційного дослідження. Застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: логіко-семантичний, діалектичний, порівняльно-правовий, моделювання та прогнозування, документального аналізу. Їх поєднання забезпечило глибоке вивчення проблематики правового регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні в усій її складності та багатоаспектності.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях: 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 1 – у міжнародному

рецензованому виданні у співавторстві з науковим керівником, внесок здобувача – 70 %) та 4 тези наукових повідомлень на конференціях і круглому столі. Публікації повно та послідовно відображають основні результати дисертації.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. Оформлення дисертації здійснено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України. Академічного плагіату та інших порушень правил академічної доброчесності не виявлено. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (179 найменувань) і 5 додатків; повний обсяг становить 208 сторінок.

Практичне значення дисертаційного дослідження підтверджено актами впровадження. Результати роботи впроваджено в науково-дослідну та освітню діяльність Національної академії внутрішніх справ (акти від 24 листопада 2025 року № 525-нд та № 524-оп), а також у правозастосовну практику Постійної комісії Київської міської Ради з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної діяльності (акт від 29 липня 2025 року № 08/280-544 вих). Обґрунтовані пропозиції можуть бути використані при вдосконаленні бюджетного законодавства, розробленні методичних матеріалів з питань фінансового права, а також у викладанні відповідних освітніх компонент.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації:

1. У дисертації здобувач пропонує авторське визначення бюджетної політики як «спрямованої діяльності уповноважених осіб щодо організації або регулювання суспільних відносин у сфері формування та використання фінансових ресурсів». На нашу думку, наведена дефініція потребує уточнення в частині суб'єктного складу: залишається незрозумілим, чи охоплює поняття «уповноважені особи» виключно органи публічної влади, чи може

поширюватися також на суб'єктів делегованих повноважень – зокрема, органи самоорганізації населення та підприємства комунальної власності, що беруть участь у виконанні бюджетів.

2. Аналізуючи зарубіжний досвід формування бюджетного процесу на місцевому рівні (підрозділ 1.3), здобувач приділяє основну увагу досвіду країн Європейського Союзу з розвиненими федеральними системами (Німеччина, Франція). Разом із тим поза увагою залишився досвід держав, що нещодавно успішно пройшли шлях бюджетної децентралізації в поєднанні з євроінтеграцією, – Польщі, Чехії та країн Балтії. Врахування саме цього досвіду видається більш релевантним для України з огляду на схожість інституційного середовища та стартових умов реформ.

3. Здобувач обґрунтовано виокремлює специфічні принципи бюджетного процесу на місцевому рівні (самовідтворення, комплементарна раціональність, соціальна орієнтованість тощо), однак у тексті дисертації не наведено чіткого розмежування між загальними та специфічними принципами за критеріями їх застосування. Зокрема, принципи «соціальної орієнтованості» та «відповідальності» фактично дублюють відповідні принципи, що закріплені в Бюджетному кодексі України.

4. У підрозділі 3.3, присвяченому протидії порушенням у бюджетному процесі на місцевому рівні, здобувач детально характеризує заходи фінансово-контрольної діяльності, однак залишає поза увагою питання юридичної відповідальності конкретних суб'єктів бюджетного процесу. Зокрема, не проаналізовано співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення бюджетного законодавства (ст.ст. 210, 211 КК України, відповідні статті КУпАП), не окреслено критерії розмежування цих видів відповідальності.

Проте вказані зауваження носять дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Дедушева Іллі Володимировича «Правове регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні» відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., та є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор – **Дедушев Ілля Володимирович** - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

**Начальник відділу організації
наукової діяльності
Донецького державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

Ганна БУГА